

TRENDY FINANČNÉHO HOSPODÁRENIA PODNIKOV POĽNOHOSPODÁRSKEJ PRVOVÝROBY NA SLOVENSKU

M. Belica

katedra informačných systémov a financií, PEF

Vysoká škola poľnohospodárska, 949 01 Nitra

Anotácia:

Príspevok analyzuje základné trendy, ktoré boli založené vo vývoji agrárneho systému Slovenska v jeho transformačnej fáze. Zároveň dokumentuje finančnú situáciu, do ktorej sa dostala väčšina podnikov poľnohospodárskej prvovýroby a ponúka isté východiská či námety pre riešenie naznačených problémov v budúcnosti.

Summary:

In this article there is an analysis basic trends in agrarian system in Slovakia during the transformation. There is also shown the situation of finance of most agricultural farms and suggestions for solutions in future.

Kľúčové slová:

Agrárna reforma, finančná analýza, stupeň likvidity, dynamika peňažných tokov, agrokomoditné trhy, devízová bilancia, ochrannárske opatrenia.

Key words:

agricultural reform, finance analysis, liquidity, cash flow, agricultural markets, foreign currency balance, protection measures

Z globálneho aspektu predstavuje agrárny sektor primárne odvetvie charakterizované biologickým charakterom a plošným záberom výroby.

Špecifické postavenie poľnohospodárstva spočíva aj v tom, že na jednej strane sa ako rezort vystavuje silnému vplyvu predovšetkým priemyselných vstupov, ktoré v relatívnom vyjadrení presahujú 75 % ich celkového objemu a na strane druhej poľnohospodárstvo i keď v neúmerne menšej miere zabezpečuje vstupy do iných predovšetkým spracovateľských odvetví.

Realizované prieskumy v poľnohospodárskych podnikoch na Slovensku signalizujú, že viac ako 90 % podnikov výrazne obmedzilo nákup priemyselných hnojív, chemických ochranných prostriedkov a poľnohospodárskej techniky. Dvojnásobné zvýšenie cien pohonných hmôt a mazadiel viedlo celý rad hospodárskych subjektov k obmedzeniu agrotechnických operácií v rastlinnej výrobe. Tieto opatrenie sa v priebehu posledných 3 rokov veľmi negatívne prejavili v agrotechnickej úrovni prác, v obmedzení produkčných faktorov poľnohospodárskej výroby, v nižšej intenzite chovu hospodárskych zvierat a v konečnom dôsledku v odvetvovej ekonomickej, ekologickej a sociálnej nevyváženosti.

Rozmery dôchodkového prepadu agrárneho systému za roky 1991 a 1992 predstavovali cca 25,9 mld Sk. Už iba zanedbateľná časť podnikov (8-10%) je schopná rozvíjať svoju produkčnú činnosť na báze samofinancovania. Prejavujú sa tu výrazné tendencie "konzumu" fixného kapitálu.

Dosť nevýrazne /v dôsledku absencie legislatívnej podpory/ započal aj proces štrukturálnej prestavby poľnohospodárstva. Aj napriek znižovaniu zamestnanosti nestúpa adekvátne produktivita práce a to jednak v dôsledku obmedzenia intenzifikačných faktorov, ale aj v dôsledku poklesu pracovnej disciplíny. Začínajú sa prejavovať tendencie rozpadu agrokomoditného trhu, čo sekundárne značne negatívne ovplyvňuje aj funkčnú existenciu už aj tak veľmi obmedzenej skupiny dosiaľ mierne prosperujúcich podnikov. Poľnohospodárstvo ako celok sa dostáva do značne zložitej situácie, z ktorej treba neodkladne hľadať reálne východiská.

2. Vlastná práca

Celkovú situáciu predznačenú v úvode príspevku možno dokumentačne demonštrovať na výsledkoch analýzy uskutočnenej v prvých fázach transformácií agrárneho systému v okrese Nitra, ktorý z hľadiska svojej významnosti zaujíma na Slovensku popredné miesto.

Výsledky analýzy sú spracované v tabuľke č.1.

Zo spracovaných údajov vyplýva, že dochádza k neúnosnému stavu blokovania finančných tokov s nedoziernymi následkami.

Hrozivý je najmä vývoj pohľadávok v závere roka 1991 čo evidentne svedčí o ich stále sa prehľbujúcej nedobytnosti. Vzhľadom k tomu, že obdobná situácia je aj vo vývoji krátkodobých záväzkov (ich trojnásobné zvýšenie oproti východiemu stavu) dá sa očakávať, že sa celý proces znehynenia peňažných tokov ešte výraznejšie prehľbi.

Evidentný pokles aktív upozorňuje na skutočnosť, že podniky žijú z podstaty, prudko klesajú výkony a preukazne sa predlžuje doba obratu, toky zásob, pohľadávok i tržieb. Pritom sa dá predpokladať, že podniky zmieneného okresu už vzhľadom k prírodným a ekonomickým podmienkam predstavujú vzorku lepšiu ako je priemer za SR.

S predstlanými otázkami bezprostredne súvisí aj problematika rizík. Nie jedinou, ale veľmi účinnou zbraňou paralyzujúcou do istej miery riziká je miera vnútornej ekonomickej stability podnikateľských subjektov, ktorú v podmienkach prirodzene fungujúceho trhu neurčuje iba miera zisku, ale rovnako, ak nie výraznejšie, ju ovplyvňuje schopnosť podnikateľského subjektu dynamizovať peňažné toky, čo si vyžaduje udržiavať vysoký stupeň likvidity.

3. Východiská a námety pre tvorbu agrárnej politiky

Aj z výsledkov prezentovanej analýzy vyplýva, že:

1. Poľnohospodárska výroba vzhľadom na svoj biologický charakter vyžaduje relatívne dlhý čas na realizáciu zmien v štruktúre výroby a nemôže preto reagovať na potreby trhu tak flexibilne, ako priemyslová výroba. Poľnohospodárskym podnikom treba tvrdosť ekonomických podmienok zvyšovať postupne tak, aby mohli reagovať zvyšovaním úspornosti výroby reguláciou intenzity výroby a jej kvality v tých intenciách v akých to realizujú okolité vyspelé štáty.
2. Sme presvedčení o tom, že koncepcia agrárnej reformy má ako perspektívny cieľ definovať kvantitatívnu úroveň produkcie potravín a zároveň určiť valitatívne parametre ekonomického prostredia, v ktorom by proces ich produkcie mal prebiehať. Je to mimoriadne dôležité z viacerých dôvodov, prinajmenšom však z dôvodu základnej produkčnej orientácie výrobcov.
3. Pri tvorbe agrárnej politiky treba zohľadniť aj situáciu na agrokomoditných trhoch ekonomicky rozvinutých či vôbec solventných štátov, ako aj úroveň svetových cien základných potravinárskych produktov. Nie je zanedbateľná aj otázka našej devízovej solventnosti v prípade potenciálneho nákupu potravín na zahraničných trhoch. V tejto súvislosti treba jednoznačne povedať, že nasýtenosť svetového trhu potravinami je značná. Navyiac kríza, ktorá citeľne zasiahla našu energetickú sústavu vážne narušila devízovú bilanciu a zablokovala prakticky možnosť nákupu potravinárskych produktov na svetových trhoch bez dramatického zadĺženia sa.
4. Treba si uvedomiť, že trh potravín i princípy, ktorými sa riadi sú špecifické a nemožno ich mechanicky zrovnávať s mechanizmom trhu ostatného "nestrategického" tovaru. Na potvrdenie tohto konštatovania je viacero argumentov, o ktorých už bola reč a z ktorých treba uviesť najrozličnejšie formy protekcionizmu či ochranných opatrení napr. aj v rámci inak relatívne obmedzeného trhu EŠ, čo prirodzene blokuje voľnejší prejav tržných vzťahov a zdanlivo pripomína zásady či opatrenia analogické tým, ktoré sme poznali v podmienkach administratívneho riadenia. Pokiaľ sa v celosvetovom meradle neodstránia tieto symptómy /nádej, že sa tak v blízkej budúcnosti stane nie veľká je minimálna/ tak potom budeme i my nútení akceptovať túto realitu a prispôbiť jej nástroje adekvátne tak, ako to robia v rozvinutých krajinách povedzme západnej Európy.
5. Zložitým balíkom problémov, o ktorých v súvislosti s celkovou zmenou ekonomického prostredia musí byť celkom zákonite reč, sú otázky definovania štruktúry agrozozortu ako výsledku realizácie celej rady príslušných zákonov, predovšetkým však ústavy, ktorá zaručuje rovnosť všetkých ústavne vymedzených foriem vlastníctva - súkromné vlastníctvo nevynímajúc.

Realizácia vlastníckych práv a z nej vyplývajúce konštituovanie podnikateľských subjektov je snáď najviac diskutovaný a takpovediac najpálčivejší problém prebiehajúcich zmien. Ťažisko diskusie neleží v spore, či je a či nie je nutné definovať podnikateľské subjekty, ako skôr v tom, akým spôsobom uskutočniť túto zložitú operáciu tak, aby sa nezvyšovalo spoločenské napätie a neznížila ekonomická výkonnosť agrárneho systému.

6. Aj napriek všetkým problémom si myslíme, že bude prospešné, ak budú vznikať a rozvíjať sa aj individuálne súkromné farmy, ktoré v kombinácii s rôznymi pridruženými činnosťami /napr. turistikou/ môžu byť úspešné predovšetkým v poľnohospodársky menej bonitných a turisticky atraktívnych regiónoch. Dokonca si myslíme, že štát by mal túto formu hospodárenia nielen subvenčne, ale aj cez tzv. lacné "pásmové" úvery, a spočiatku i cez isté daňové zvýhodnenia výrazne podporovať. V opačnom prípade hrozí nebezpečenstvo rozpadu krajinotvorných činiteľov s nedozernými tak ekonomickými ako aj ekologickými následkami, čo si nikto z nás zrejme neželá.

Literatúra:

1. Belica Milan: Global Aspects the Creation of Agrarian Policey at the Present Period.
In: Zborník z konferencie EAAE. Račková dolina 18-20. marec 1992.
2. Belica Milan: Vnútorne a vonkajšie faktory ovplyvňujúce tvorbu súčasnej agrárnej politiky na Slovensku.
In: Zborník referátov z rokovania kongresu slovenskej vedy 93. Nitra 6. máj 1993
str. 36-41.
3. Belica Milan: Agrárna politika a faktory podnikateľských rizík v poľnohospodárstve.
In: Zemědělská ekonomika ročník 39
(LXVI), Praha 1993 str. 59-66.